

IBAIZABAL

ABONETAKO IPUINAK

J. M. Etxebarria

C. Aguirrezabal

Zorionak Bilduma

Liburu honek Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailaren diru-laguntza jaso dau.

© Ibaizabal Argitaletxea, 1994

ISBN: 84-7992-558-2

Legezko gordailua: BI-2337-94

Bilduma-diseinua: C.Monzón eta J.A. Tellaetxe

Tailer grafikoak: ZURE S.A.

LABONETAKO IPUINAK

Egilea: **Juan Manuel Etxebarria**
Marrazkiak: **Carmen Aguirrezabal**

Aurkibidea

Errotari Harroa.....	5
Olentzero eta Egubarri.....	15
Balzolako Gizon-Sugea.....	23
Laminen Hondamendia.....	33

ERROTARI HARROA

*K*ristautasuna Euskal Herrira heldu barri egoala, Gorbeia inguruko herri txiki eta polit baten, errotari harro bat bizi zan bere errota zaharrear.

Urteak joan urteak etorri, zaharkitu eta gauzeztandu egin jakon bere errota zahar maitea eta barria egitea pentsatu eban.

Esan eta egin. Lehenengo, errota zaharrak eukazan gauza probetxugarriak aukeratu, gero falta jakon beste guztia lortu eta hasi zan errota barri hori egiten harrokeriaz beterik.

Behingo baten lortu eban errota barri hori egitea eta pozik baino ere pozago egoan lehengoa baino errota handiagoa eta hobe egin ebalako.

Herriko zein albo-herrietako beste errotariak zelatan egokozan euren errotatxoak ezerezean geratuko ete ziran bildurrez.

Egunak joan egunak etorri, heldu jakon errotari harro horri errota barria martxan botateko eguna.

Harrokeria ez jakon falta eta herri guztiari ezeze, beste errotari apal guztiei ere bialdu eutsen bere errota modernoa ikusten joateko gonbitea.

Ha bai zala ikustekoa! Herri osoa errota barriaren inguruan, beste errotariak ere urruntxutik begira eta erdi-erdian errotari harroa.

Danak isildu ziranean, errotari harro horrek hiru-lau berba botateko errotarrizko mahai batera igon eta badino:

–Hemen daukazue aspaldiko partez, inguru guztiko errotarik handiena eta onena. Aurrerantzean ez dozue eukiko zeuon gari eta artoak ehoteko arazorik. Oraintxe, zeuon guztion aurrean botako dot martxan errota barri hau eta badakizue, aurrerantzean etorri danok neure errotara!

Entzuleen artean era guztietako harrerak ikusi eitekezan. Errotari handikiaren bezeroak pozik, beste batzuk ezbaian eta hirugarren batzuk arduraz ea beste errotari apalakaz zer gertatuko ete zan pentsatzen.

Handik lasterrera, jaitsi zan errotari harro hori igonda egoan mahaitik eta bere errotea martxan botateko, antaparako uhatea zabaldu eban ur-indarra joan ekion erroteari. Baina ur hori joaten haziaz batera, krisst-kraussst! zarata berezi bat entzun zan eta erroteak zirkinik ere ez! Bigarrenez ere egin eta bardin!

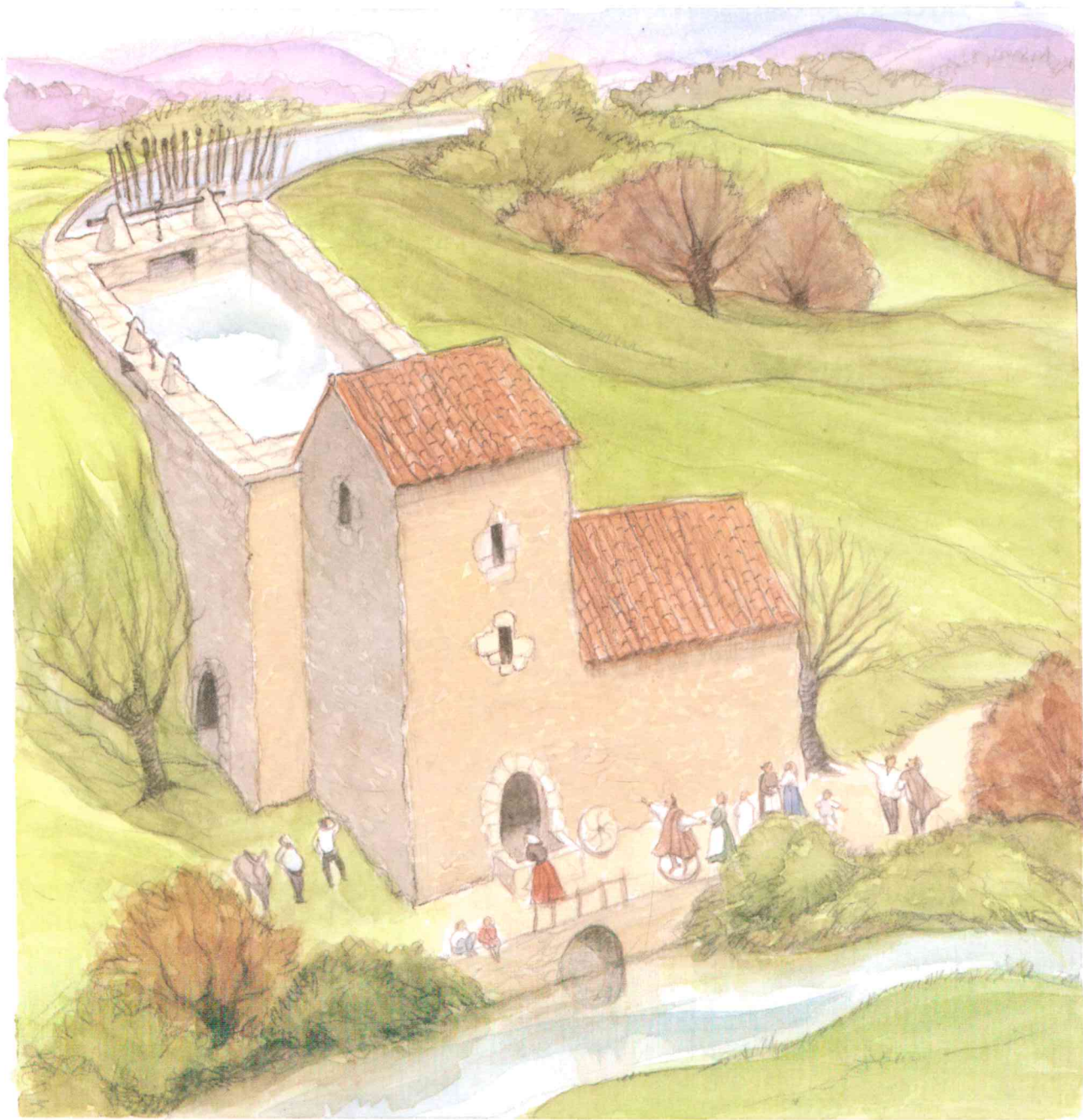
Errotari harroa ez zan ausartzen hirugarren saioa egiten. Zuri-zuri egoan, zer pentsatu ez ekiala herritar guztien berbaroaren erdian. Berbalotsa ez zan falta ez herritarren artean eta apur bat isildu zanean jentea, badinotso atzera-txoagotik beste errotari apal eta zintzo batek:

–Hi, hor heure burua apurtzen egon beharrean, zergaitik ez boa Gorbeia ondoko Supilaur kobara eta Mari Anbotokoari kontsulta eskatu. Inork esatekotan, barexek esango deuk zer arraio gertatzen jakon errota barri honi!

–Ba, mutil, –erantzun eutsan errotari harroak–, hori baino ez badok joan egingo natxakok lehenbailehen eta beren beregi.

Asmo horregaz etxeratu zan ha errotari harroa beste guztiak, harriturik, euren etxeetara joiazan bitartean.

Gau luzeak asko igaro ebazan, baina ez halangorik. Inondik eta inora ere ezin eban lokartu. Kanpandorreko erlojuko ordu lauren, erdi, lauren gitxi eta ordu oso guztiak entzun ebazan gauaro larri haretan.

Hurrengo goizean, tertzioz jagi, barausi, hartu zakuto baten biderako jakia, jantzi mendirako soineko eta oinetakoak, aitearen egin errotatik urtekeran eta Gorbeiako bidea hartu eban.

Bajoian Supilaur kobarantz, arin joan ere, inori berbarik egiteko adore handi barik.

Mendian gora zala, hainbat artzain, mandazain, egurgin, ikazgin eta gaine-tiko ikusten eban ikusi ere, baina ez egoan berbagura errotari harro hori, harik eta bere barruko ardurea kendu arte.

Joan eta joan, halango baten heldu zan Supilaurreko kobaren atakara. Barrura sartu orduko, atsedean pitin bat hartu eban, izerdia sikatu eta arnasestua kentzeko.

Nasaitu zanean, zutundu eta astiro-astiro sartu zan sartu ere Supilaurreko koba nagusira.

Ikaraturik egoan hango harlanduzko mahaiak, urregorritzko tresnak eta apaingarri guztiak ikustean.

Bazter guztietara adi joian koba-zuloan barrurantz eta halango baten, handik sakonetik, berba honeek entzun ebazan:

–Nor dabil hor?

–Neu nozu, –erantzun eutsan errotari harroak bildurkilik–, urli lekutako errotaria! Eta zu nor zaitut ba?

–Ni? Mari Anbotokoa!

–Ba zeugana nator kontsulta egitera!

–Jezarri hor harlanduzko aulki baten eta itxaron, atoan nozu zeure aurrean!

Errotari handikia jazarri zan eta, esaneko moduan, berehala plantatu jakon Mari Anbotokoa bere ondoan.

Andra zoragarria zirudian, ondo jantzita, uleak ondo orraztuta, narru-azala urdin-urdina eta berbaikune gozoduna.

Mari Anbotoko horrek, sagardoa atara eutsan mahaira urregorizko basu baten eta errotariak, ohiturea eukanez, “Jesus” esan eta tragu bat egin eban.

Errotariaren harridurea eta ulertu ezina ikustean, badinotso erdi irribarrez Mari Anbotokoak:

–Ez hadi ikaratu! Kristo jaio ezker ez hainbeste, baina aurretik herritar asko etorri izan dok hona, nigana, kontsulta eskatzera. Beraz, nasai! Zerk bakar hona hain estu eta larri?

–Ba, hara, errota barri bat egin barri dot eta martxan botaten joan nazanean, krisst-krausssst! entzun ondoren zirkinik ere ez deust egin eta berorren-gana nator kontsulta eske!

–Baina, martxan bota aurretik kristau-obiturako bedeinkazinarik edo errezurik bota deutzazue?

–Ez ba!

–Ba, begira, –erantzun eutsan Mari Anbotokoak–, hori errota barri hori dea-bruak jeukak lotuta eta martxan bota eta behar dan moduan ibiltea gura badok, urlu lekutako komentuko abadeak bedeinkatu egin behar jok Gabon eguneko gauerdian, gaueko hamabietan.

–Gabon egunean? –inotson errotariak–. Ba Gabonak gaine-gainean doguz, oraintxe gabilz gabonkariak prestatzen egun handiok ospatzeko!

–Holan badok hobeto, arinago lortuko dok errota barria martxan ipintea. Orain joan hadi bake-bakean eta hurrengorako badakik zer egin. Ni neu hemen geratuko nok kristau-aroan ez deukadalako botererik, baina zuok ospatu zintzo-zintzo eguberri kristautuak!

Errotari harroak eskerrak emon eutsazan Mari Anbotokoari eta koba-zulotik atzerantz urtenez, etxerako bidea hartu eban.

Gorantzean baino beherantzean adoretsuago egoan errotari harroa eta santzo batzuk ere bota ebazan pozaren pozez.

Errotara heldu zanean, inori ezer esan barik, jantzi domeketako soinekoak, hartu zalpurdia eta Mari Anbotokoak esaneko komentura abiatu zan.

Aida! aida! esanda bizkortzen ebazan zaldiok eta bajoian bideak betean herriko jende guztia adi itzita.

Komentura heldu zanean, saltu bat egin bere zalpurditik eta komentuko ateko kanpaitxoak jo eban eta abadea eskatu.

Etorri jakon abadea eta errotari horren urduritasuna ikustean, ezbehar gorriren bat gertatu zalakoan edo badinotso:

–Zer Jaungoiko gertatzen da ba hain estu eta larri etorteko?

–Zer gertatzen jatan? Ba, aditu: Errota barria egin barri dot eta Mari Anbotokoaren esanetatik, deabruak dauka lotuta errota hori eta martxan botateko komentu honetako abadearen bedeinkazinoa behar dala jakin dot.

–Tira ba, –erantzun eutsan abadeak–, gaur Gabon bezperea dogu eta bihar joango natxatzu. Gabon gaua zeuonean egingo dogu eta gauerdiko hamabietan bedeinkazinoa botako deusagu errota barri horri.

Halantxe egin eben. Abadeak bedeinkazinoa boteaz batera deabruaren
ikaragarritzko burrrrrrundada! bat entzun zan errota guztian zehar.

Bedeinkazino ostean, trikitin-traukitin! martxan hasi zan mogidu ezinik
egoan errota barria.

Errotariak, alde batera bota zituan bere ordurarteko harrokeria guztiak eta
herritar on lez biziten ikasi etorkizunean.

OLENTZERO ETA EGUBARRI

*B*ehin baten, basajaunak edo jentilak Egubarri ospatzeko alkartu ei ziran Aralar mendiko landa zelai baten.

Neguaren hasiera-hasierea zan, udearen hasierarik hona laburtzen-laburtzen etorren egun-argia luzatzen hasteko eguna, Egubarri hain zuzen.

Danak egozan pozik. Basajaun gazteak saltoka eta harri-bolan ziharduen, helduagoak indar gitxiko eguzkipean dantzan eta zaharrenak jezarrita ingurumarietan danera adi.

Basajaunik zaharrena ez egoan besteakaz, atzeragoan baino. Zaharraren zaharrez, begiak ere itxita eukazan, gorputza sor, burua arin, eskuak indarga eta hankak loka. Ez zan gauza jezarrita egoteko ere eta horrexegaitik eukien haitz bati deusala, erdi etzunda basajaun zahar gizajoa.

Egubarri osoa emon eben ospakizunetan eta ilunabarra noiz helduko egoala, argi berezi bat ikusi eben ekialdetik.

Pentsakor geratu ziran danak ere eta inor ez zan ausartzen ahorik askatzen ha argia zer izan eitekean azaltzeko, inoiz ikusi bakoa zalako.

Iluntzea aurrera joan ahala, argi berezi hori geroago eta hurrago eukien eta basajaun horreetako ausartienak hasi ziran esaten batak besteari:

–Hi, eguzkia jatok barriro! –batek.

–Hago isilik! –beste batek–, eguzkia sartu dok sartzamendian; hori ilargi bizia izango joagu.

–Zagoze biok isilik! –hirugarren batek–, ilargia hilbarrian jagok, beraz, hori argi hori izar handiren bat izango dalakotan nagok.

Eztabaidok entzun orduan, basajaun guztien buruzagiak berbea hartu eta era honetara hasi jaken esaten:

–Nik neuk ere ez jakiat hori argi hori zer dan, ez dodalako inoiz ikusi holangorik, baina beharbada, han baztertuta daukagun basajaun zaharrenak zerbait jakingo jok!

Nagusiaren berbok entzun eta gero, joan ziran basajaun zahar-zahar harrengana eta esan:

–Hi, argi berezi eta handi bat ikusten joagu ekialdetik eta hor gagozak zer dan ulertu ezinik, hik heuk ba dakik zer dan?

–Zelan arraio jakingo joat ba ezin joazat begiak zabaldu ere egin eta!

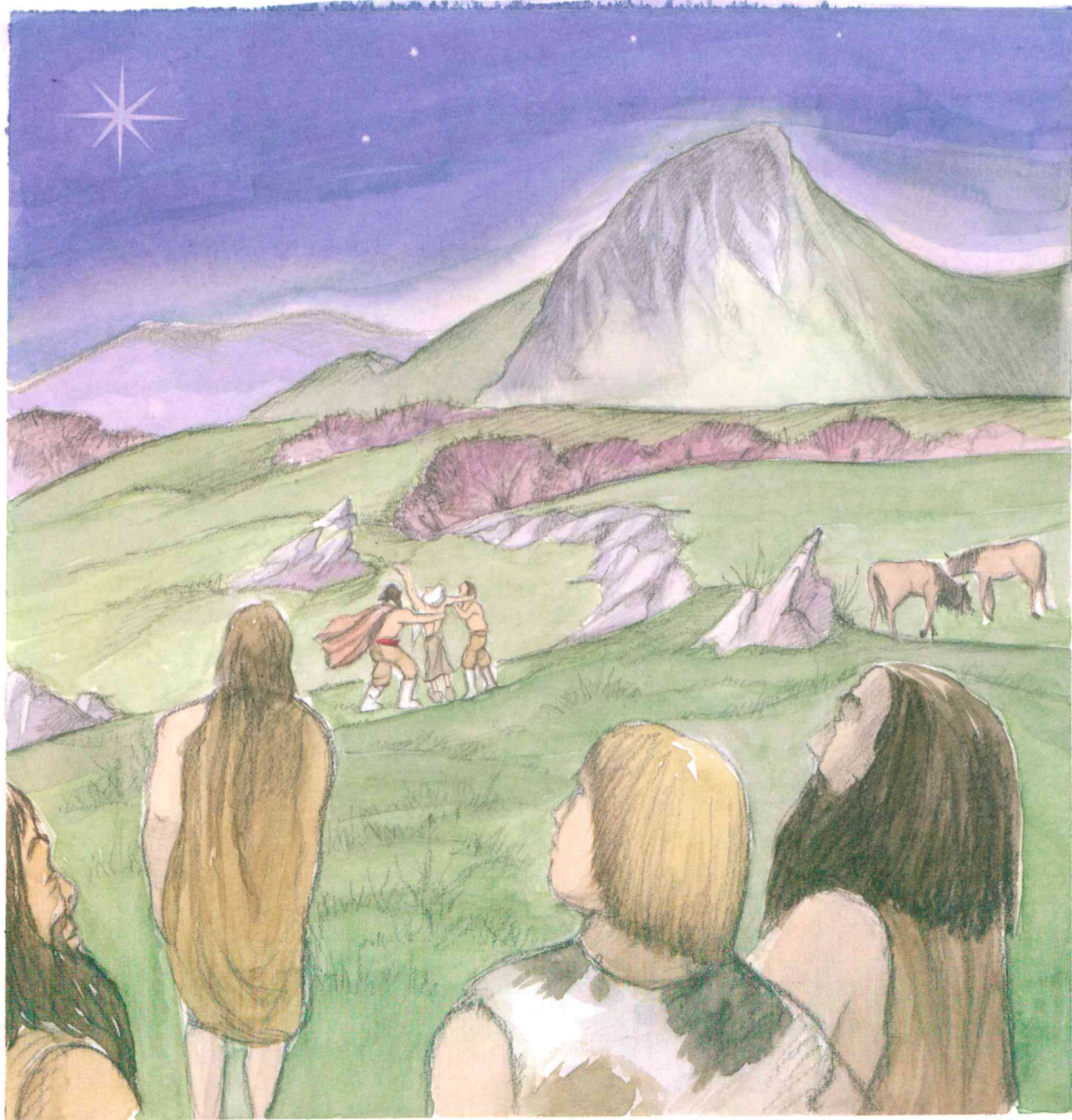
Zahar horren berbok entzun ondoren, hartu besartean eta beste basajaun guztien erdira eroan eben.

Behin erdira ezkerre, argiari adi jarri eben eta buruzagiak begiak zabaldu eutsazan argi berezi hori ikusi eian.

Adi-adi geratu zan basajaun zaharra eta halango baten bere beso indargabiak gora jasoaz badino:

–Kixmi jaiio dok! Kixmi jaiio dok! Kixmi jaiio dok! Gureak egin jok! Gureak egin jok! Gureak egin jok! Bota naizue Aralarreko haitzetik behera! Bota, bota, bota!

Beste basajaun guztiak harrিতuta geratu ziran eta urtenbiderik ez eukiela ikustean, basajaun zahar horregaz batera, bata bestean atzean, danak galdu ziran betiko, danak bat izan ezik: OLENTZERO.

Olentzero basajauna izanik, herritarren laguna zan. Beste basajaunak hasarre ibiltzen ziran sarritan herritarrakaz. Herritarrak baekien basajaunak eurak baino aurreratuago ebilzala labrantza eta burdingintzan, baina baten baino gehiagotan, zuhurtasunaren bidez, lortu egiten ebezan aurrerapideok basajau-nengandik: esate baterako, garia, artoa, errota-harriaren haltzeko ardatza, burdinea soldatzearen teknikea edo gaztaina orriaren itxuran egindako zerrea.

Horregaitik Olentzero pentsakor geratu zan beste basajaun guztiak galtzen ikustean eta bere buruari esaten eutsan:

–Ni neu ez, ni neu ez noak beste basajaun danak lez amildegian galtzen, nik neuk maite joazat herritarrak eta gaur jakin dogun barria jakin behar jonek, gureak egin arren, eurenak aurrera egiteko kristautasunaren aro barrian. Horretarako, herrira joan eta barri ona zabaltzen hasiko nok baserririk baserri.

Esan eta egin. Olentzero mendian behera hasi zan herrirako bidean. Atzerik hara argi bereziak jarraitzen eutsan eta lehenengo baserrietara heldu zanean santzoka eta berba indartsuz hasi zan esaten:

–Herritarrok, Kixmi jaio jatzue! Begira horri goiko argi berezi horri, ekialdetik datorren argi pozgarri horri! Gureak egin dau baina orain zeuona dozue aro barri hau, poztu zaiteze, poztu!

Baserritarrak asko poztu ziran Olentzeroren berbak entzutean eta esaten ebana egia zala ikustean badino batek:

–Hi, Olentzero, zergaitik ez goazak bi aurretik eta gu guztiok atzetik gara-la herriko baserri guztietara eta gero herriaren erdiko harizpera!

–Ba, joatea baino ez jagok! –erantzun eutsan Olentzerok.

Han joiazan baserririk baserri berri ona zabaltzen eta bat esanda bera ere ez zan etxean geratzen, danak Olentzeroren atzean.

Herri guztiko atea jo ebezanean eta danak harizpean alkartu, Olentzero hasi jaken esaten:

–Banan-banan ere esan deusuet, baina Kixmi jaio jatzue! Beste basajaun guztiak kontrakotzat hartu dabe barri on hau eta “Kixmi” izena ere horrexe-gaitik jarri deutso gure basajaun zaharrenak. Esan deusuet, baina barriz di-notsuet: beste basajaun guztiak amildegian galdu dira eurenak egin dauala eta. Ni ostera, hemen nozue lagun lez, lehengo aroko azken basajauna izan arren. Etorkizunean zintzo jarraitu gaur jaio barri dozuen salbatzaileari!

Herria asko poztu zan eta jai handi bat antolatu eben Olentzeroren inguruan. Zenbat gura eta harexen beste jaki eta edaki emon eutsien. Olentzerori eta euren benetako poza adierazteko bertso honeek egin eta kantatu ere egin eu-tsiezan ohitura zaharrari eutsiz:

*“Olentzero joan zaigu
mendirara lanera
intentzioarekin
ikatz egitera.
Aditu duenean
Jesus jaio dela
lasterka etorri da
berri ematera.*

*Horra, horra gure Olentzero
pipa hortzean duela
eserita dago
kapoiak ere baditu
arraultzatxoekin
bihar meriendatzeko
botila ardoarekin.*

*Olentzero, buru handia
entendimenduz jantzia
bart arratsean edan omen du
bost arroako zahagia.
Ai urde tripaundia!*

Olentzerok, jan-jan eta edan-edanak eginda, honeexek berbok esan eutsazan pozez beterik egoan herriari:

–Banoatzue, lagun izan nozue orain arte eta orain joan noa hortik zehar nonbaiten estaltzera, baina obiturak obitura izaten diranez, urtero--urteroko Egubarrietan hemendik izango nozue opariz beterik, zahar, heldu eta batez ere ume guztien pozerako. Agur eta datorren Egubarrietararte!

BALZOLAKO GIZON-SUGEA

*N*egu aurretiko baten, urteko lehen edur-malutak barruntatuz batera, ardie-tara joan ziran Paulo eta Pello anaia biak.

Ardiak Balzolako koba-zuloaren ondoko landan eukiezan eta edurra loditu baino lehen etxera edo tejamanara ekarri gura ebezan.

Han ebilzan ardiok pilatu guran, bateko txakurrari txistu egin, besteko makilea jaso edurrak mara-mara eragoion bitartean.

Ahalegin guztiak eginda ere, dana zan alperrik. Edurrak, goian-behean, zarratu-zarratu ekiten eutsan eta amenjesus baten zuritu zan dana, ardiak ibili ez egiteko moduan.

Ardiei hanka meheak edurtzan sartzen jakezanean, euren artuleak edur-bolaz jazten ziran pisuaren pisuaz ibili ezinik itziz.

Ardiok lehorreratu nahiaren ekina begien bistan egoan, baina ezina bistrago. Horregaitik Paulok ondobeharrean badinotso Pello anaia gazteari:

–Hi, honegaz edurtza honegaz ezingo gaituk etxera joan, pentsatu ere ez. Orduan, horraxa, Balzolako kobazulora eroango joaguzak ardiok harik eta lurmendu arte. Zer deritxok?

–Nik neuk ondo! –erantzun eutsan Pellok–. Nire aldian, ez joat sekula honango edurtzarik ezagutu. Hik bai?

–Hobeto ez! Ni neu gerrirainoko edurtzea ere ezagututa nagok, bi jaiobarrri hintzala. Orduan, basabehiak eta zaldiak sartu najoazan hortxe Balzolako

kobazulo horretan. Gaur ardiak egin beharko joaguzak, osterantzean hotzak bilgo jozak gesu baten gautu egin behar jok eta.

Halantxe egin eben. Aidatu ardiok eta danabeharrean heldu ziran ardi eta guzti koba-zulo haretara.

Behin koba-zulora ezkerro, ardiak euren artuleak astindu ebezan edur-bolak botateko. Jarraian etzun eta hausnar hasi ziran haitz-zuloaren abaroan.

Paulok eta Pellok ere euren soinekoei astinaldi bat emon eta gero, jezarri egin ziran kobazuloaren arratean.

Paulok, sua iziotu eban eta jateko apur bat atera bere zakutotik. Pellok ez eukan soinekoa baino besterik eta esan eutsan:

–Hi, Paulo, zer dala eta ekarri dok hau guzti hau? Jakin egin dok ala gaur gaua hemen egin behar dogula?

–Jakin ez, –erantzun eutsan Paulok irribarreka–, baina edurragaz kontuz, edurra zuria dala baltza dok eta badaezpada zuhur ibiltea lakorik ez jagok. Nik neuk ere aitagandik ikasita jakiat eta hik heuk ere ikasiko dok nire adinera orduko.

Biak bietara, jan eben Paulok eroandako jakia eta kontu kontetan egozan noizbehinka sugarretan eskuak igurtziz.

Kandela bedeinkatu bat ere iziotu eban Paulok. Honek beti eroaten eban kandelario egunean bedeinkatutako kandela bedeinkatua aldean, behar zanean iziotuteko, sinesmen handikoa zan eta.

Loak noiz hartuko egozala, Pellok suge handi bat ikusi eban suaren ingurumaritik ardiatarantz.

Zutundu egin zan eta sutatik bertatik ilenti handi bat hartuz, ha suge ikaragarria hilten joan zan.

–Zertan boa?– itaundu eutsan Paulok.

–Suge endemoniño bat jagok hemen eta hil egin behar joat.

–Ez, Pello, ez eik hil, hori ere Jaungoikoak egina dok eta!

–Bardin jatak, hil egin behar joat eta kito!

Esan eta egin! Pellok indar guztiaz bota eutsan ha ilentia sugea buruan joteko asmoz, baina, huts egin eban eta buruan barik buztanean jo eta buztan puntea kendu.

Sugea ezkutatu egin jakon koba barruan. Txori-gorri eta guztiak bota eutsazan sugeari koba barruko iluntasunean, baina alperrik, sugearen gerizarik ere ez.

Gaua igaro eta eguna zabaldu zanean, Paulok joan-etorri bat egin eban inguruetatik eta esan eutsan Pellori:

–Hi, egun eguzkitsua agertu dok eta eguerdi artean ez bada, arrastirako lurmenak agertuko dozak eta joan ahal izango gaituk astiro-astiro etxera.

Halantxe gertatu zan. Arrastian, hartu ardiok eta gau iluntzerako bake bakean egozan etxean ardi bat esan eta bera ere galdu barik.

Negu luzea ere joan zan eta udabarria etorri zanean, Paulori guda batera joan beharra etorri jakon.

Urrun joan behar izan eban, Luiandoko Malato arbolea baino askoz urrunago. Borondatez kontra baina joan egin behar.

Guda hori luzea izan eta luze egin jakon Paulori, baina halango baten amaitu zan gerra hori eta lizentziatzeko eguna ailegatu.

Gabon eguna zan. Eguerdi ostean lizentziatu ebezan gudariok. Poza eta algarea ez ziran falta, baina Paulok, begiak jaso eta esan eutsan bere buruari:

–Ni najagok ona! Gabon arrastia dok eta ez jeukat gaur etxera heltzeko modurik. Aurtengo Gabonak bidean egin beharko joazat. Baina tira, konformatu egingo nok, gerra bonetatik bizirik urten joat eta.

Hausnarketok eginda, etxerako bidea hartu eban Paulok. Oinez etorren bakar bakarrik.

Handik lasterrera gizon ezezagun bat hurreratu jakon Paulori eta era honetara berba egin eutsan:

–Zer burutazino darabilk buruan?

–Zein erabiliko joat ba, Gabon gaua etxean egin gurearena! –erantzun eutsan Paulok.

–Benetan ere Gabon gaua eureekaz egin gura dok?

–Hik beuk ere ez dakik zenbat baino gurago neukean Gabon gaua neure etxekoekaz egitea!

–Hori gura badok, plantatu hadi apurrin neure lepoan eta nik neuk erango haut airean! Baina, kontuz, baldintza bategaz: hegaz goazala ez dok esango “arre deabrua” baino besterik, entzun deustak?

Paulok ezin eban ezer ulertu, baina, alde batetik etxera-gogo handia ebanez eta bestetik hari gizon bereziari ezetz esaten ausartzen ez zanez, badinotso:

–Ondo jagok, joango nok. Baina ba dakik hik ni nongoa nazan?

–Jakingo ez joat ba! Gogoratzen dok, behin, hi eta hire anaia zelan egon

zinien Balzolako kobazuloan gaua egiten edurtza handi bategaz eta zelan hire anaia Pello ha sugea hil guran ibili zuan!

–Bai, gogoratuko ez nok ba!

–Ba ikusi eik nire eskua, batzamar txikia falta joat. Hauxe dok hire anaiak ilentiagaz kendutako buztan puntea. Oraindino hire anaiarenganako berbak ondo gogoan joazat: “bakean izteko sugea ere Jaungoikoak egina dala eta”; horregaitik zorrean nagok eta eroango haut Balzolako kobaraino.

Esan eta egin! Deabruak arrelepo hartu eban Paulo eta honek “arre deabrua” esanaz batera airean egozan.

Gabon egun horretako iluntze aurretxoan heldu ziran Balzolako koba zu-loaren arratera. Paulo guztiz zorabiatu rik egoan eta bere konortera etorri zanean ezin eban sinestu ere egin Balzolan egoanik.

Deabruak Paulori eutsan zorra hobeto bete guran edo, honeek berbok esaten hasi jakon:

–Hi, Paulo, hator kobazulo barrura, hor barruan zeozer jeukat bai hiretzat eta bai hire anaia Pellorentzat.

Joan ziran biak barrura eta han kobearen sakon sakonean artza bat bete urregorri eukan deabruak gordeta. Horretara badinotso:

–Eutsoz, hartu eizak artza eta bertako urregorri guztiak ondo eginaren pagurako. Ostera, hire anaia Pellori eroan eiok gerriko gorri hau eta esan eiok oraingoz libratu egin dala. Hi izan hazen kasuan Pello izan balitzok, harenak egin joan!

Ikusiak eta entzunak entzun ondoren, Paulok, hartu deabruak emondakook eta abemarietarako bere etxean egoan.

Ateak jo, etxean sartu eta bizitako guztia kontatu eutsen etxekoei. Hareek harrituta egozan, baina pozik.

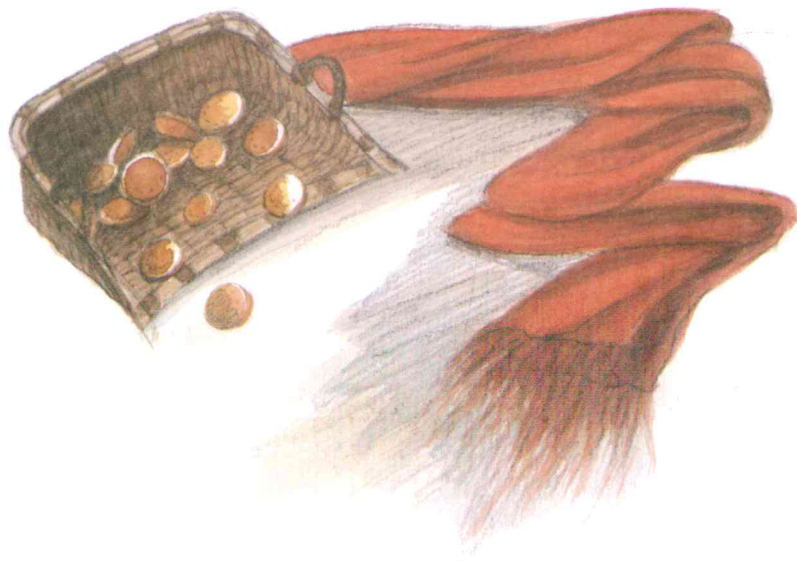
Danak nasaitu ziranean, Paulok Pellori esku bata lepora bota eta bestean gerriko gorria eukala esaten deutso:

–Hi, Pello, hau gerriko hau heuretzat emon jeustak deabruak!

–Nik zertarako behar joat ba gerrikoa, –erantzun eutsan Pellok–, lotu eiok etxe aurreko intxaurrari!

Halantxe egin eban Paulok. Baina gerrikoa intxaurrari lotuz batera, zzzzziiiiisssstttt!!, sustrai eta guzti desagertu zan ha intxaur hondoa lainoetan galduz.

Danak ikaratu ziran eta badaezpada, hareek urregorriak ere, etxerako itzi beharrean, abadeari eroatea pentsatu eben. Eta esaten da, hareek urregorri guztiak urteroko Gabon gaueko mezea ordaintzeko erabili zirala.

LAMINEN HONDAMENDIA

*U*dabarriko egun eguzkitsu baten, mutil gazte bat ebilen artoa ereiten bere baserritik urruntxu, baina dei barruan.

Ereintza amaitu orduan, etxerantz joian erreka ertzeko gurpidetik udabarririk zelaiari jantzitako soineko polita ikusiz.

Halango baten, han bere etxera orduko egoan errotako andaparan laminak ikusi ebazan ulea orraztuten.

Mutil gaztea asko poztu zan eta laminok hobeto ikusteko, astiro eta isilik hurreratu zan eurengana.

Baina, errotako andaparara heldu zanerako plisti-plasta! lamina guztiak uretara salto eginda egozan eta ezin ikusi.

Urpera ere begiratu eban, baina han ez egoan arrankariak baino besterik eta badino berekautan:

–Hau dok izatekoa! Gaur euki joat ondo laminok zelangoak diran jakiteko eta orain ezer ere ez, atzera lehenean!

Penaz beterik geratu zan ha mutil gaztea eta erroteari atzea emonaz batera, orrazi bat aurkitu eban errotarri baten gainean.

Pozarren hartu eban orrazi hori eta urregorritzkoa zala konturatzean, arin baino ere arinago ekin eutsan etxerako bideari.

Behin etxera ezkerro, gorde egin eban ha orrazia leku ezkutu baten, estari baten eta etxekoei esan eutsen:

–Ene! Errotan laminak ikusi dodaz eta hurreratuz batera salto egin deustie andaparako uretara, baina urregorrizko orrazia ostu deutset eta ondo gorde!

–Semetxoa, –erantzun eutsan aitak–, hori orrazi hori ekarri egin dok baina bakez libratuko ete haz beragandik?

–Zer ba?

–Ba, egunez ez, baina gauez euren orrazi bila etorriko dozak horreek laminok eta mebatxurik ez jak faltako!

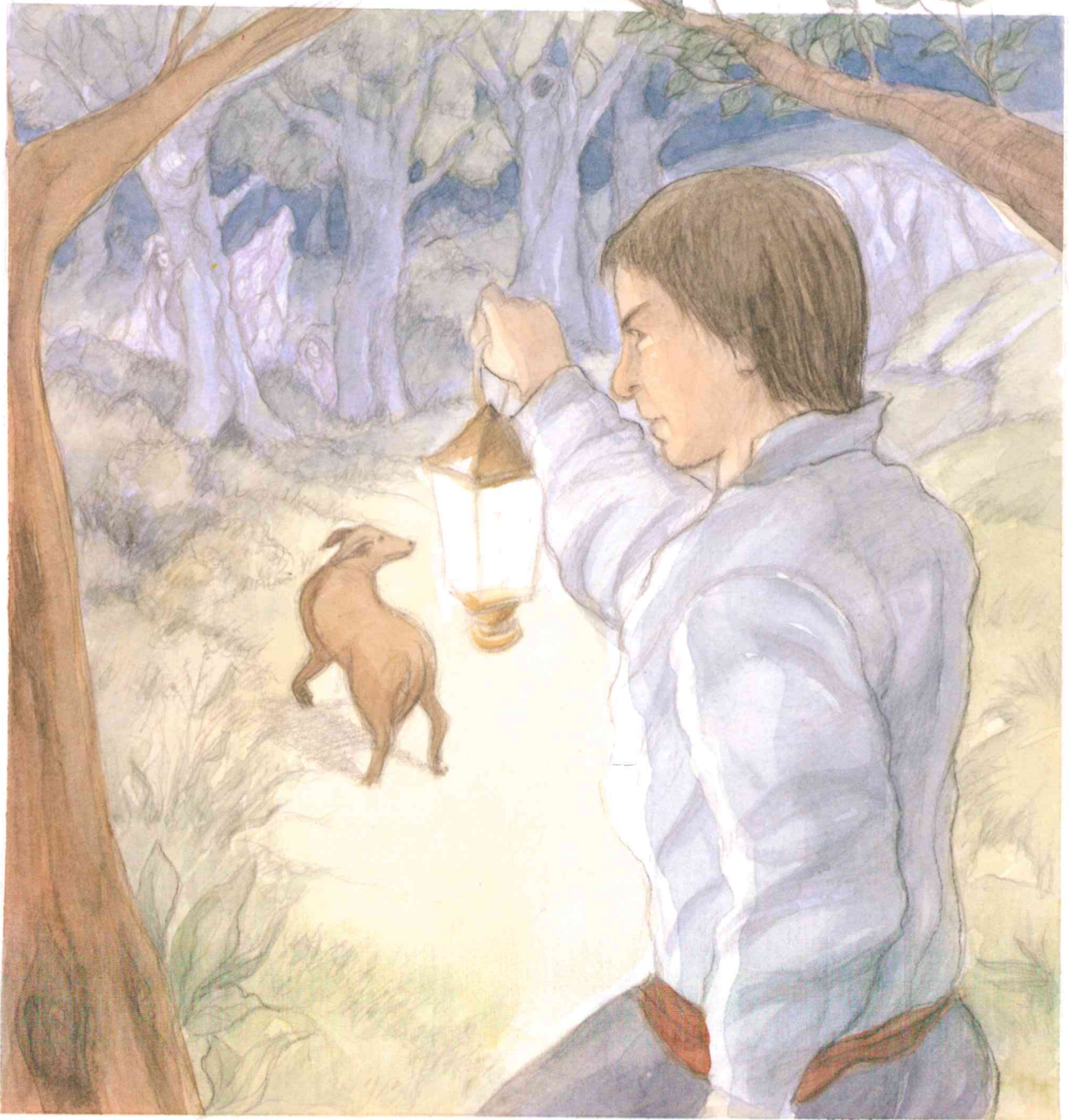
Mutil horrek adi eta erne entzun eutsazan bere aitari aholkuok. Gau iluntzea heldu eta abemarietako kanpaiak isildu ziranean, etxeko atea ondo itxi eta afari aurreko beharrak egiten ekin eutsien etxeko danak.

Handik lasterrera, zarata eta alauri bildurgarri batzuk entzun ebezan. Lehenngotan ez ziran hainbeste ikaratu, baina bildurkilik geratu ziran etxeko danak laminongandik ha abesti antzekoa entzun ebenean:

*“Mutil gazte itsusia,
emoiguk gure orrazia
bestela txarto ibiliko dok
zueneko askazia”*

Berbok entzutean, mutil horrek hartu estarian gordeta eukan orrazia eta etxeko aterantz abiatu zan bildurraren bildurrez odolak ur egiteko moduan.

Etxeko atea zabaldu eta lastargi bat iziotu ebanean, lamina guztiak bere zain eukazala ohartu zan.

Luzaroago itxaron barik, airean bota eban urregorritzko orrazi hori eta jaurtiz batera alde egin eutsien lamina asaldatzaileok gaueko iluntasunean.

Mutilak ez eban galdu gura aukera hori laminak zelangoak diran jakiteko eta lastargi eta guzti joan jaken atzerik hara bide arlo baten, baina alperrik, gaueko iluntasunak irunsi egiten eutsan bere lastargiaren argi indargea.

Etxerantz etorrela, ustekabea, neska eder bat aurkitu eban berari adi-adi eta irribarreka han intxaurpe baten.

–Ene! Zer egiten don hemen bakar bakarrik gaueko tertzio honetan? –esan eutsan mutilak.

–Gose nok!

–Gose? Ba hator neure etxera.

–Bai baina, hire etxeok zer?

–Ez jeutsan ardura, honez gero obean jagozan. Hator, zeozer opatuko deunat!

Sartu ziran etxera eta txitxiburduntzia egin eben. Gero mutilak esnea ipini eban egosten maskelu baten behe-suko laratzean eskegita.

Berba eta berba egozan biak bietara eta halango baten ha neskea hasi jakon mutilari esaten:

–Zuria gora, zuria gora, zuria gora!

Mutilak orduan, maskelua kendu eban su gainetik eta harrira eroan, gainez egin eta alperrik galdu ez egiteko esne ederra.

Orduan hak neskeak, nor zan esan barik, esnea eskatu eutsan mutilari mihinaz ezpanak igurtzi eta esanez:

–Hori maskeluko esne guzti hori emoten badeustak, sekretu bat kontatuko deuat!

–Zein? –itaundu eutsan mutil gazteak.

–Ba, laminak zelan galtzen diran betiko!

–Hori? Ba, horixe gura jonat. Gaur bildurralakoa pasatu jonat eurak dirala eta ez dirala. Eutson esne hau eta bota sekretu hori.

–Ba, laminak galtzeko hauxe egin behar da: San Juan egunean jaiotako zekor bikotea hartu, buztartu eta Gabon egunean gaueko hamabietan erreka guztiak goldetu!

Mutil gaztea ikaratuta geratu zan haren neskearen jakituria eta berba gozoe-kaz. Gainera maitemindu ere egin zan, beste inor ez lez.

Gauerdian neskeak alde egin eutsan eta mutila pozez zoratuta sartu zan ohean itzarrrik ametsetan.

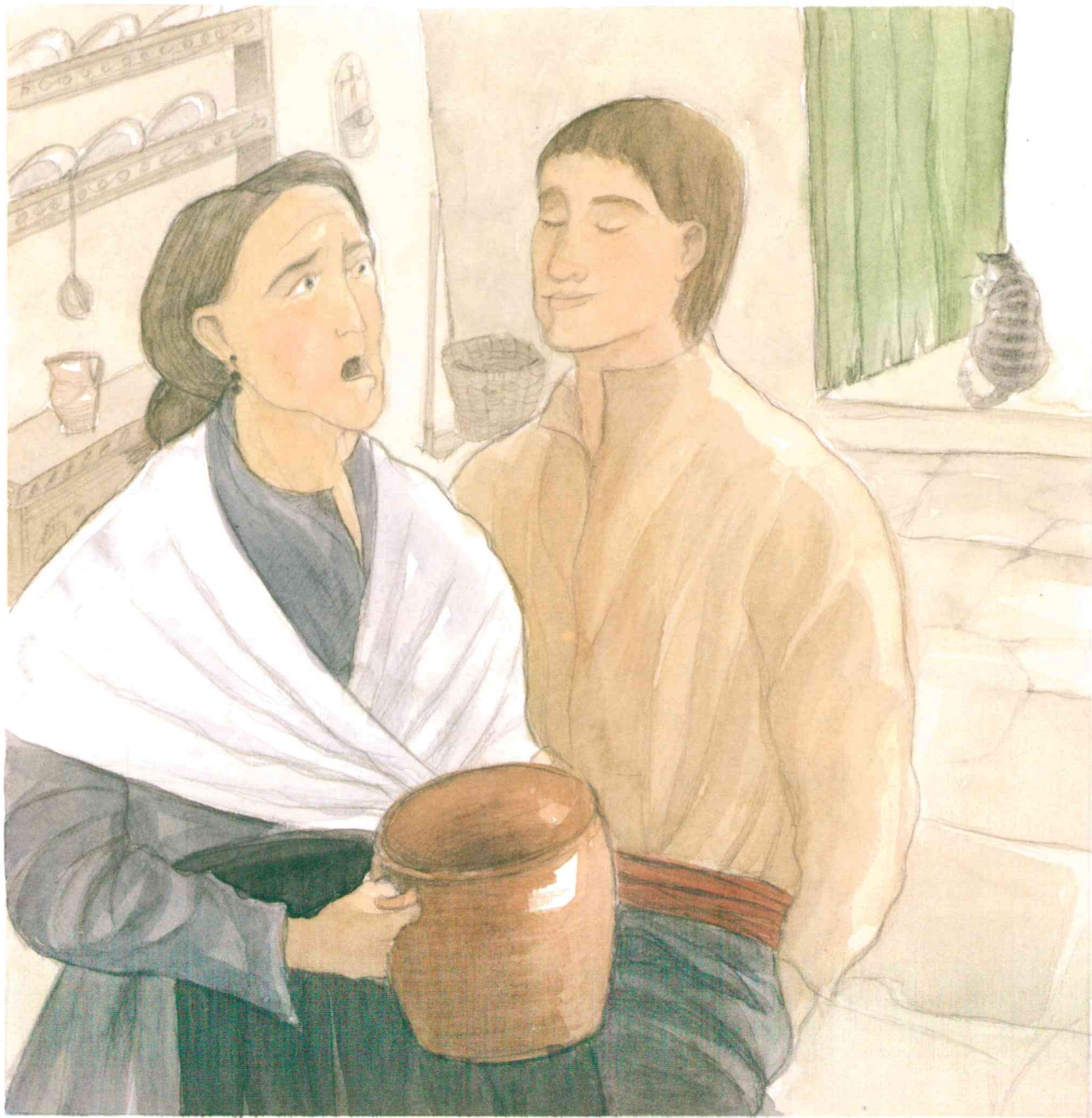
Hurrengo egunean, jagi zan mutil hori eta inoiz baino pozago sartu zan sukaldean eta badinotso bere amak:

–Atzo zer?

–Atzo? Ba, orrazi hori boteaz batera alde egin eustien laminok, baina etxe-rantzean neska eder bat ezagutu neban, afaria emon, esnea ere bai eta lami-nak galtzeko sekretua ere esan deust. Ez hori bakarrik, handiena zer hau da: maitemindu egin nazala eta ezkontzekotan gagozala!

–Zer dinostazu seme? Ziur zagoz neska normala dana? Ez ete jatzu izan-go bolango laminaren bat?

–Ez ama! Neska eder bat da, polit-polita, ulegorria, gona luzeduna, alaia, adikuna gozokoa, irribarretsua, galanta...!

–Baina begiratu deutsazu oinetara?

–Ez, goneaz estalduta euki dauz eta!

–Ai semetxoa! Kontuz ibil zaitez, eta hurrengo ikusten dozunean aditu eiozu oinetara, badaezpada!

Esan eta egin. Handik egun batzuetara, egun argiz, errotako horma gainean jazarrita aurkitu eban mutilak ha neska polita.

Hurreratu jakon eta berba gozoak esaten eutsazan bitartean oinetara begiratu eutsan eta enel, ahatearen oinak eukazan!

Mutilak ez eutsan adikuna txarrik bota ez berba itsusirik esan, baina bihotzeko tristurea inoiz ez lakoa zan.

Neskeari agur esan eutsanean, solora lanean barik etxera joan zan erdi negarrez eta guztiz bihozberatuta.

–Ze gertatzen jatzu?–esan eutsan amak.

–Ai amatxo, arrazoia zeunkan, neska hori laminea da, nik daukat eukiteko disgustua! Banoa ohera, ez nazalako gauza gaur beharrik egiteko!

Oheratu bakarrik ez, gaixotu ere egin zan ha mutil ha disgustuaren disgustuaz eta etxekoak zer egin ez ekiela egozan.

Mutil gizajoaren amak, beste urtenbiderik ez eukala eta, joan semegana ohera eta laminak galtzeko sekreto argitzeko eskatu eutsan esanez:

–Seme, zein dok ba borreek laminok galtzeko sekretua?

–Esango neuskio berorri baina gero?

–Gero zer? Behin galdu ezkerro ez jagok gerokorik!

Amaren eskarietara, mutilak argitu egin eutsan sekretu hori. Amak herrian zabaldu eban barri hori eta herri osoa hasi zan San Juan egunean jaiotako zekor bi aurkitzen.

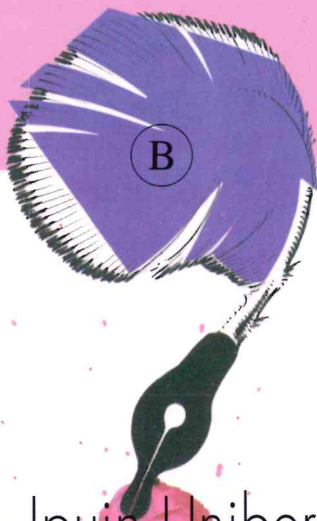
Kostatu egin jaken, baina tira, azken baten aurkitu ebezan eta buztarrirako hezi ere bai zekorrok Gabon egunean egiteko ekintzarako.

Urtea aurrera joan ahala, negua eta beragaz batera Gabonak ospatzeko garaia ere heldu zan.

Herritarrak, bakoitzak bere etxeko Gabon-afaria egin ondoren eleiza aurrean alkartu ziran. Hartu San Juan egunean jaiotako zekor biak, buztartu eta Gabon egun horretako gaueko hamabi hamabietan errekek goldetu ebezan ilargiaren argipean eta kontatzen danez, halantxe galdu ei ziran laminak betirako, haxe izan ei zan laminen hondamendia.

*L*iburu honetan abozko tradizioetik hartutako lau euskal ipuin batzen dira. Istorioen oinarri nagusia honako hau da: euskal jainko paganoak kultura kristauaren sarreran izan eben zerikusia.

- 1 Ipuin Unibertsalak
- 2 Zirkuko Itzalak
- 3 Gabonetako Ipuinak
- 4 Basoan
- 5 Bibliako Istorioak
- 6 Mixina

Zorionak Bilduma